

לא מנצחים מלחמה צודקת בשיטה שגויה

written by ד"ר אל"מ במיל" חנן שי | 16.04.2026

גורלן הסופי של השיחות באסלאמאבאד עדיין איננו ברור; אך לנוכח לוח הזמנים הפוליטי-לאומי של ארצות הברית, ספק רב אם המלחמה במתכונתה לפני הפסקת האש תחודש, או שמא ארה"ב תתמקד ביעד החדש: פתיחת מיצרי הורמוז. לכן כבר עתה ניתן לקבוע: בהיעדר השארתה של איראן ללא הכרעה, הרי שלמרות הישגים צבאיים חסרי תקדים בהיקפם, באמצעות מאגרי הבליסטיקה שנותרו בידיה וקשריה עם ארגוני הפרוקסי ² אף אם הגרעין יוצא ממנה, היא נותרת עדיין איום מיידי כבד על ישראל, על שכנותיה ועל הכלכלה העולמית.

בשיח הציבורי המערבי התבססה תפיסה לפיה מלחמת הכרעה עם מהלך מתמרן יבשתי הפוגע הצבאיות והאזרחיות של האויב וכך מכריע ומכניע את האויב אכזרית יותר והומנית פחות ממלחמת התשה ושחיקה ממושכת בירי-מנגד וחוסכת בחיי כוחותינו. ההיפך הוא הנכון. מלחמת הכרעה, המתוכננת ומנוהלת נכון, היא קצרה, יעילה ומסתיימת בהסרת האיום ולכן מוסרית יותר. מלחמת התשה ממושכת שאינה מסירה את האיום ולכן לא מסתיימת בניצחון, מחלקת את הכאב לשיעורים קטנים ויוצרת אשליה של הומניות אך סך חיי האדם שהיא קוצרת, הסבל הארוך שהיא מייצרת וההרס לאזרחים שהיא זורעת משני הצדדים גדולים לאין שיעור. בהיעדר ניצחון, היא מותירה את האיום על כנו ומבטיחה סבב נוסף, ארוך וקשה יותר, תוך זמן קצר.

אולם כאן נתקל הטיעון המוסרי במוקש יסודי: הוא מניח ששני הצדדים בתוך המערב החלוקים בסוגית דפוס המלחמה חולקים שפה מוסרית משותפת. הם אינם חולקים, אלו שתי תרבויות ליברליות נפרדות. תרבות החירות, הנשענת על מקור ערכי אובייקטיבי, שמשה ועשרת הדיברות הם סמלו המכונן, מכירה בקיומו של מוסר שאינו תלוי ברצון האדם ואינו משתנה לפי נסיבות, לפיכך יכולה לשאול איזו דרך לחימה מוסרית יותר לאורך זמן, ולהשיב תשובה מנומקת. תרבות החופש, לעומתה, מאז הכריז ניטשה על מות האלוהים, אינה מכירה במוסר אובייקטיבי כלל. כשאין מקור ערכי עליון, נותר רק כוח, ובתרבות פוסט-מודרנית, הכוח הלגיטימי היחיד הוא כוח הקורבן. מי שסובל יותר צודק יותר; מי שצועק חזק יותר ומגייס לצידו את התקשורת והרשתות החברתיות ³ צודק עוד יותר. לכן הטיעון שמלחמת הכרעה מוסרית יותר ממלחמת התשה שמזינה את המדיה ביותר צעקות וזעקות של הקורבן פשוט אינו נשמע בשפתה, שכן השאלה "מה מוסרי באמת" הוחלפה בשאלה "מי נראה כקורבן".

התוצאה המעשית גלויה לעין: חמאס שרף תינוקות ⁴ אך "הקורבן הפלסטיני" מנצח את השיח הבינלאומי. איראן תולה הומוסקסואלים, מדכאת נשים, הורגת ביומיים עשרות אלפי מפגינים, מייצרת גרעין ומכריזה על כוונותיה להשמיד מדינה, מרמה בריש גלי ולא מקיימת הסכמים אך עדיין לא הגיעה לדרגת אויב המהווה איום שמוצדק להסירו, אילו ישראל, המגינה על עצמה וארה"ב שמגינה על ישראל מפני הכוונה וההיערכות הצבאית להשמדה, נתפסות כתוקפניות. אין כאן היפוך מוסרי מקרי אלא פועל יוצא הכרחי של מערכת ערכים שבה הסבל הנראה לעין הוא

פרדוקס מוסרי זה לא היה קיים בתודעה האמריקנית והישראלית של המאה הקודמת, לא מפני שאנשים היו טובים יותר, אלא מפני שתרבות החירות הייתה דומיננטית דיה כדי לשמור על שאלות של אמת ויעילות במרכז השיח. הכישלונות במלחמת קוריאה ובמלחמת וייטנאם שהסתיימו ללא הכרעה לימדי כי דוקטרינת ההכרעה דורשת גם תכנון מדויק והגדרת יעד ברורה, אולם הטשטוש הערכי העמוק של העשורים האחרונים, תוצר חדירתה של "תרבות החופש" לחברה האמריקנית ולחברה הישראלית הפך את הפרדוקס המוסרי לבלתי נראה. כאשר השאלה "האם אני נראה מוסרי בעיני התקשורת הבינלאומית" מחליפה את השאלה "האם דרכי אכן מוסרית ויעילה לאורך זמן" היכולת לקבל את ההחלטות הקשות הנדרשות להכרעת אויב נפגעת, ועמה נפגעת גם צדקת הדרך.

שתי מהפכות, שתי דרכי חירות

כדי להבין כיצד נוצר פרדוקס זה בפועל, יש להבין תחילה כי במלחמה באיראן מתמודדות למעשה שלוש ציביליזציות. מן העבר האחד ניצבת הציביליזציה המהפכנית-שיעית-איראנית, לא השיעה באשר היא, אלא גרסתה הפוליטית-מהפכנית, שבנתה משטר המבוסס על שלילת החירות, על פולחן כוח, על חתירה להגמוניה אזורית ועל קידוש ההרס כאמצעי לגאולה. מן העבר השני ניצבת הציביליזציה המערבית, אלא שזו כאמור איננה מקשה אחת אלא לשני הפלגים היריבים שהוזכרו לעיל: פלג החירות, שצמח ממהפכת החירות האמריקנית, ופלג החופש, שצמח ממהפכת החופש הצרפתית. זוהי אפוא איננה רק מלחמה בין המערב לבין איראן. זו גם מלחמה פנימית בתוך המערב עצמו: בין שתי תפיסות יסוד שונות של האדם, של האמת, של החירות, ועקב כך של הסדר החברתי.

בליברליזם של חירות האדם איננו בן-חורין לעשות ככל העולה על רוחו. חירותו נובעת דווקא מהכפפת רצונו לאמת אובייקטיבית וזו תכליתה. אמת זו איננה בחירה ערכית אלא תנאי לקיום. כשם שבממד הפיזיקלי של החיים אין האדם יכול להתעלם מהאמת שבחוקי הטבע מבלי להיפגע ואף לקרוס, כך בממד החברתי אין הוא יכול להתעלם מהאמת שבבסיס ערכי המוסר מבלי לפרק את החברה שבתוכה הוא חי ולהחזירה למצב הטבע ההובסיאני.

הייחוד האמריקני מעוגן גם בסמלים המכוננים של האומה: באולם בית המשפט העליון של ארצות הברית ניצב פסלו של משה רבנו, האוחז בלוחות הברית, סמל כי שהמשפט האנושי כפוף למקור מוסרי גבוה ממנו; וכן פעמון החירות, הנושא את הפסוק: "וקראתם דרור בארץ לכל יושביה". אין אלה סמלים דקורטיביים אלא הצהרה עקרונית. בממד הפיזיקלי, מחויבות לאובייקטיביות מתבטאת בדבקות בחוקי האמת של המדע [1] ככל שהאדם יכול להבינם. בממד החברתי [2] בדבקות בערכים מוסריים יסודיים שבבסיס עשרת הדיברות. הם אמת אובייקטיבית משום שכשם שחוקי המדע הם תרגום לשפת אנוש של חוקי הטבע, כך מוסר עשרת הדברות הוא

תרגום לשפת אנוש של חוקי טבע. התנהגות לאור ערכיו נועדה להבטיח יציבות גם בממד החברתי. המשמעות היא אחת: בחיים שבשני ממדיהם, הפיזיקלי והחברתי, יש "שדה מגנטי" מכוון ומאזן, מתקיימות יציבות וודאות גבוהות באופן סינרגטי ונוצר בסיס לבניית עוצמה לאומית. זהו יעדו של ליברליזם החרות של עשרת הדיברות [2] ובסינגולריות שלו טמון סוד עוצמתה של אמריקה שהקנה לה את גדולתה האמיתית: ערכי אמת משותפים ששתי המפלגות חלקו לפני שהחל להתרומם ביניהן, החל ממחצית המאה שעברה, מסך ברזל תרבותי.

אירופה בורחת מן האמת

בהכללה אפשר לומר כי ליברליזם החופש של המהפכה הצרפתית שלל את עצם קיומה של אמת אובייקטיבית בממד החברתי. משהוסרה אמת זו ואומצה הגישה הרלטיביסטית, נפתחה הדרך לדמיון האנושי להגות פנטזיות אוטופיות על סדר אנושי חדש, סדר שאיננו כפוף לאמת האובייקטיבית שבטבע בכלל ובטבע האדם בפרט. ומשום שהפנטזיות האלה מתנגשות בטבע האדם הן מולידות תגובת נגד אלימה מצד כוחות שהסדר החדש לא בא להם בטוב. כך נולדה הנדנדה האירופית, תנועה היסטורית מחזורית הנעה בין אוטופיה למהפכת־נגד וחוזר חלילה.

מסע הצלב הבונפרטי להפצת ערכי המהפכה ולטשטוש הלאומיות שזרע באירופה שאך התאוששה מההרס שזרעו בה מלחמות הדת, הביא עמו הרס כלכלי וחברתי חדש; תגובת הנגד הביסמרקית, שביקשה להשיב סדר לאומי באמצעות "דם וברזל", והגיעה לשיאה בכיבוש פריז ובהכרזת הקיסרות הגרמנית בלב צרפת, זרעה את השפלת גרמניה בוורסאי; הפנטזיה הקומוניסטית שנולדה מתוך הבטחה לשוויון מוחלט בין נבראים בלתי שווים, הולידה משטר טוטליטרי אלים; חוזה ורסאי, שביקש לנקום בגרמניה, זרע את זרעי המלחמה הבאה; ולבסוף עליית הנאציזם תגובת נגד קיצונית לאומנית הן להשפלת ורסאי הן לאיום הקומוניסטי. כך, שוב ושוב, ניסיונות לעצב סדר אנושי חדש על בסיס שלילת האמת האובייקטיבית הולידו חוסר יציבות עמוק [3] והובילו להתפרצות אלימה של כוחות נגדיים.

לאחר מלחמת העולם השנייה הצליחה ארצות הברית לבלום את הנדנדה הזו. באמצעות תוכנית מרשל, ששיקמה את אירופה מבחינה כלכלית, ובאמצעות ברית נאט"ו, שהעניקה לה מטריית ביטחון מול האיום הקומוניסטי, היא הכפיפה את אירופה, לפחות באופן חלקי, לערכי המרסנים של ליברליזם החירות האמריקני, המבוסס כאמור על מחויבות לאמת אובייקטיבית, אך לא לאורך זמן. עם קריסת הקומוניזם לא רק שאירופה שבה ליסודות חשיבתה הסובייקטיבית והוציאה לפועל מהפכה חדשה של טשטוש הדמוגרפיה הלאומית וקוסמופוליטיות (הפעם בגרסת הרב־תרבותיות), אלא שליברליזם החופש האירופי, בגרסתו הפרוגרסיבית, זלג אל תוך ארצות הברית, הרים בתוכה מסך ברזל תרבותי וגרם לערעור קשה של יסודותיה החברתיים והפוליטיים. דבר זה הוליד בה, כבאירופה במאה הקודמת, הקצנה אידיאולוגית מסוכנת בשני קצוות המערכת הפוליטית.

הפרדוקס התרבותי במלחמת איראן

מלחמותיה הקודמות של ארה"ב במזרח התיכון ביקשו לשחרר חברות מקומיות משליטים רודניים ולהביא להן, חרף תרבותן האנטי־דמוקרטית, את בשורת הדמוקרטיה, ולכן כשלו. לעומת זאת המניע למלחמה באיראן היה כבמלחמות העולם, צו מכוון במוסר החרות: הצלת חיים [?] הצלת מדינת ישראל מהשמדה גרעינית, והצלת המזרח התיכון והעולם כולו מסחטנות גרעינית.

אולם, בעוד שהמניע למלחמה נגזר ממוסר ליברליזם החרות, הוצאתה לפועל נגזרת מדוקטרינת הרתעת האויב שיסודותיה נטועים עמוק בליברליזם החופש האירופי ובאווירת "קץ ההיסטוריה" של פוקוימה; ליתר דיוק, בהגות המלחמה הסובייקטיבית הפוסט־מודרנית של דלז וגואטארי, הוגים ששורשי חשיבתם נעוצים בהוגים כפוקו (שתמך במשטר חומייני) וסארטר (תומך גדול של סטלין ובהמשך במאו). מדובר אפוא בשעטנז ציביליזציוני, גרסה עכשווית של "הקול קול יעקב", נשיא מעצמת ליברליזם החרות שמחויב לערכי מקימיה, ו"הידיים ידי עשיו", דוקטרינת ליברליזם החופש.

בדוקטרינת ההכרעה, המלחמה מיועדת להשגת יעד אובייקטיבי מדיד וניתן להערכה מדויקת: שלילת יכולתו של האויב להשתמש ביכולותיו ועקב כך להיכנע בתנאי מכריעו; מנגד, בדוקטרינת ההרתעה, היעד הוא סובייקטיבי ובלתי ניתן לחיזוי ולהערכת אמת: הרתעת האויב, ועקב כך שלילת רצונו להשתמש ביכולותיו, חרף אי הכרעתו ואפשרותו הממשית להמשיך ולהשתמש בהן.

חידה היא אם לנגד עיני המתכננים האמריקנים עמדה הסבתו של צה"ל מצבא הכרעה לצבא הרתעה, הסיבה שבגללה מאז 2006 לא הצליחה מדינת ישראל לסיים שום מערכה בהכרעת האויב והכניעתו, ולכן גם לא בניצחון המקנה יכולת להכתיב לאויב המוכרע והמוכנע את תנאי סיום המלחמה ולהבטיח הרחקה משמעותית של סבב הלחימה הבא.

חידה שנייה היא אם הצבא האמריקני עצמו לא עבר במאה זו את התהפוכות הדוקטרינריות שעברו על צה"ל. ההרמוניה הגבוהה ששררה במלחמה בין שני הצבאות ששחקו וגרעו בתיאום גבוה את העוצמה האיראנית, בלי להפעיל מהלך מכריע ומכניע, מחשידה שכן.

וחידה שלישית: מדוע היכולת שכן הייתה להכריע את איראן [?] כדי להשיבה לתקופת האבן, כהודעת הנשיא טראמפ [?] באמצעות הרס בזק של תשתיות היסוד של המדינה, הושארה כאופציה ולא מומשה, ולו גם בחלקה, מיד בפתיחת המלחמה, דפוס פעולה קבוע בדוקטרינת ההכרעה, קודם לפתיחת המהלך הסיזיפי לשחיקה ולגריעה של יכולות איראן? המהלך המתמשך הזה, חרף היקפו העצום וביצועיו הטכנולוגיים המרשימים, לא הסיר את האיומים וגם לא גרם להכניעתה של ההנהגה האיראנית, כניעה שהייתה מותנת בהסרת שלושת האיומים: גרעין, בליסטיקה וארגוני פרוקסי.

החשש הגדול הוא כאמור שבשל לוח הזמנים הלאומי והפוליטי הפנימי של ארצות הברית, איראן

לא תוכרע, לא תוכנע ולא תובס ולכן מטרת המלחמה להסיר את שלושת האיומים לא תושג באמת, אלא רק באופן יחסי, דבר הנחשב בליברליזם החופש האירופי ל"אמת" לגיטימית, אויבתה המושבעת של האמת האובייקטיבית בליברליזם החרות.

המלחמה באיראן מציבה לפתחנו את אחת השאלות הגורליות של המאה ה-21: האם חברה המקדשת את ה'חופש' הסובייקטיבי והרלטיביסטי מסוגלת לשרוד ולנצח. אידיאולוגיה דורסנית המקדשת את ההרס המוחלט? זהו המבחן העליון של המערב ☒ האם יצליח להשיב לאמת האובייקטיבית את בכורתה, או שיתפורר לתוך האשליה המוסרית של עצמו.

פורסם באתר מידה, בתאריך 16 באפריל 2026.

*הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.